JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Lehtinen, Auli; Luokomaa, Sanna; Mäkinen, Elina; Siiskonen, Tiina; Lerkkanen, Marja-Kristiina

Title: Oppimisen tukea, yhteisöllisyyttä ja tekstilajien kirjoa : Lukiloki innostaa oppimaan ja opettamaan

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Äidinkielen opettajain liitto ry, 2020

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Lehtinen, A., Luokomaa, S., Mäkinen, E., Siiskonen, T., & Lerkkanen, M.-K. (2020). Oppimisen tukea, yhteisöllisyyttä ja tekstilajien kirjoa : Lukiloki innostaa oppimaan ja opettamaan. Virke, 2020(2), 33-36.

Oppimisen tukea, yhteisöllisyyttä ja tekstilajien kirjoa

LUKILOKI innostaa oppimaan ja opettamaan

Nuoret ideoimassa kirjallisuus-vlogia Zoomissa. Tiimi, joka riimittelee räpit someen koko koulun iloksi. Oppilaskunnan uutisvartti kerran viikossa tai luokan yhteinen lukuhetki aamun aluksi.
Mikä saa oppilaasi liikkeelle, mikä innostaa, mikä motivoi ajassa, jossa tutkimukset kertovat lukemisen ja kirjoittamisen taitojen heikkenemisestä? Mistä syntyvät lukemisen ja kirjoittamisen tähtihetket?

Lehtinen, Auli, Luokomaa, Sanna, Mäkinen, Elina, Siiskonen, Tiina & Lerkkanen, Marja-Kristiina

Tuoreimpien PISA-tutkimustulosten mukaan suomalaisnuorten lukutaidon taso on edelleen kansainvälistä huippua, mutta yhä useampi suhtautuu lukemiseen kielteisesti. Niiden oppilaiden määrä, jotka lukevat vain kun on pakko, on lisääntynyt, ja heikkojen lukijoiden osuus on kasvanut. Luku- ja kirjoitusmotivaation tukemiseen etsitään keinoja LUKILOKI-koulutuksessa. LUKILOKI on luku- ja kirjoitustaidon oppimisen ja opettamisen täydennyskoulutus (15 op), joka on suunnattu opetusalan ammattilaisille varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Opetushallituksen rahoittama koulutus on osallistujille maksuton, ja sen järjestää Jyväskylän yliopisto yhteistyössä Niilo Mäki Instituutin kanssa.

Yksilöllistä oppimisen tukea

Tekstien kanssa tuskaileva nuori lienee jokaiselle opettajalle tuttu näky. Usko omiin kykyihin voi olla vähäistä, eikä työläältä tuntuva pakertaminen palkitse, jolloin syntyy helposti kielteinen kierre. Miten tukea oppimista ja innostaa lukemaan ja kirjoittamaan, kun oppijan motivaatio on nollassa, eikä onnistumisia pääse syntymään?

LUKILOKI-koulutuksessa tuen suunnittelua ja toteuttamista ohjataan niin sanotun tukivastemallin avulla, jossa tuen suunnittelun lähtökohta on taitojen arviointi ja annetun tuen vaikuttavuutta seurataan jatkuvasti ja järjestelmällisesti (Heikkilä ym., 2019; Aalto ym., 2019). Opettajan havainnot esimerkiksi motivaatiosta, itseohjautuvuudesta tai oppijaminäkuvasta ovat tärkeitä tuen tarpeen arvioinnissa. Jos oppija lisäksi selviytyy ikätasoaan heikommin luku- ja kirjoitustaidon arvioinneissa, hän saattaa tarvita yksilöllistä tukea. Täsmällinen tieto oppijan vaikeuksista auttaa suuntaamaan tukea ja ohjaamaan taidon kehittymistä yhteistyössä esimerkiksi erityisopettajan kanssa.

Koska luku- ja kirjoitustaidot kehittyvät vielä nuoruusiässäkin, yksilöllinen ja pitkäjänteinen perustaitojen harjoittelu on edelleen oleellinen osa tukea. Vaikeustasoltaan sopivat haasteet antavat onnistumisen kokemuksia, jotka taas motivoivat harjoittelemaan lisää. Jatkuvan palautteen avulla opettaja voi tukea oppijan osaamisen ja pystyvyyden tunnetta.

Lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksien ohella opiskelutaidot saattavat olla heikot. Eri oppiaineiden ja niiden tekstitaitojen oppimista voidaan tukea esimerkiksi opiskelu- ja lukustrategioita mallittamalla ja harjoittelemalla. Tarvittaessa opiskelun tukena voidaan käyttää apuvälineitä, kuten

erilaisia digitaalisia sovelluksia. On tärkeää miettiä myös vaihtoehtoisia keinoja osaamisen osoittamiseen.

Oppijan kokemus siitä, että hän saa tukea, on suojaavana tekijänä yhteydessä myöhempään elämässä selviytymiseen (mm. Eloranta, 2019). Oppimisvaikeuksien lieventymisellä on todettu olevan pitkäaikaisia myönteisiä vaikutuksia aikuisikään saakka, sekä työllistymiseen että itse koettuun psyykkiseen hyvinvointiin.

Motivaatiota sanataiteesta ja yhteisöllisyydestä

Luku- ja kirjoitusmotivaatiota sekä lukemisen ja kirjoittamisen taitoja voidaan vahvistaa sanataiteen keinoin. Sanataide on osa kaikkien kasvatus- ja kouluasteiden opetussuunnitelmia. Se voidaan määritellä taidemuodoksi, jossa kielitajua vahvistetaan luovien työskentelymenetelmien avulla.

Sanataiteen taustalla on useita tieteen- ja taiteenaloja. Sanataiteessa kirjoittaminen ja lukeminen nähdään yhteisöllisenä toimintana ja vertaisryhmän merkitys korostuu niin lukemisessa, kirjoittamisen eri vaiheissa kuin palautteenannossakin. Motivaatiota tuetaan toiminnallisuuden, monikanavaisuuden, moniaistisuuden ja muuttuvien oppimisympäristöjen avulla.

Yhteisölliset työtavat tukevat luku- ja kirjoitusintoa sekä luetun ymmärtämistä. Yhteisöllinen kirjoittaminen ei kuitenkaan välttämättä yllä kouluarkeen, vaikka nuoret muodostavat vapaa-ajallaan aktiivisia kirjoittajaryhmiä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Kirjoittajana kehittymisessä olisi tärkeää, että luetusta ja kirjoitetusta sekä kielen merkityksistä keskusteltaisiin yhdessä (Myllyntausta & Routarinne, 2013).

Lukuklaani-hankkeeseen liittyvän tutkimuksen perusteella kouluissa suositaan edelleen yksilöllisiä työtapoja, vaikka yhteisölliset työtavat koetaan oppijoita innostaviksi. Edelleen käytetään paljon kirjaraportteja tai kokeen kaltaisia työtapoja, missä näkyy pyrkimys kontrolloida luettua ja luetun ymmärtämistä (Aaltonen, 2020). Tällaisista työtavoista puuttuu elämyksellisyys ja oppilaan mahdollisuus vaikuttaa luetun pohjalta tuotettuun tekstiin (ks. esim. Aerila & Kauppinen, 2019, 50–51).

LUKILOKI-koulutuksessa toteutetuissa kirjallisuuden ja sanataiteen opetuskokeiluissa opettajat ovat hyödyntäneet monipuolisesti yhteisöllisiä toiminnallisia menetelmiä. Kirjoihin pohjautuvat pakohuoneet, ohjelmoidut kirjapelit, sometekstit tai yhdessä kirjoitetut tekstit konkretisoivat, miten opettajat huomioivat yhteisöllisyyden ja oppijoiden oman tekstimaailman motivaation tukemisessa.

Monipuolinen tekstimaailma innostaa

Yhteisöllisten työtapojen rinnalla laaja tekstilajien kirjo ja oppijoiden tekstimaailman huomioiminen motivoivat ja tukevat toimijuutta. Esimerkiksi digitaalinen sisältö on kiinteä osa oppijoiden vapaa-ajan tekstimaisemaa. Se ei kuitenkaan saa kovin suurta painoarvoa opetuksessa. ICILS 2018 -tutkimuksen tulosten mukaan suomalaisopettajat painottavat erilaisia digiosaamisen ja monilukutaidon sisältöjä tutkimusmaiden opettajista vähiten (Leino ym., 2019). Kevään 2020 koronavirustilanne on kuitenkin mullistanut digivälineiden käytön opetuksessa. Opettajat ovat lyhyessä ajassa uudistaneet käytänteitään merkittävästi ja ideoineet luovasti esimerkiksi sitä, miten tekstitaitoja voi ohjata digitaalisesti.

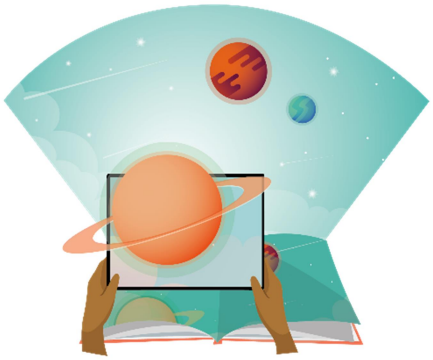

LUKILOKI-koulutuksessa opettajia on ohjattu perehtymään

oppijoidensa tekstimaailmoihin. Opettajat ovat keränneet tietoa siitä, millaisia tekstejä oppijat lukevat, kirjoittavat, katsovat, kuuntelevat ja tuottavat - eli miten laaja tekstikäsitys näkyy oppijoiden vapaa-ajalla ja koulussa.

Selvityksen perusteella on pohdittu, millaiseen toimintaan oppijat harjaantuvat ja miten koulun tekstimaailman monipuolistaminen voisi rikastaa opetusta. Koulutukseen osallistunut lukion opettaja kuvaa omaa asennemuutostaan: "Nuorten lukumaailman hyödyntäminen on ennen tätä tuntunut jotenkin teennäiseltä, mutta nyt ymmärrän sen merkityksen. Olen suotta ylenkatsonut opiskelijoiden omaa tekstimaailmaa; en ole tiedostanut, että sitä voi hyödyntää esimerkiksi aiempien tietojen aktivoimisessa."

Ammatillisessa koulutuksessa alakohtaiset tekstit valmentavat opiskelijoita tulevaan työelämään. Digitaaliset tekstit ovat yhä keskeisempiä useissa ammateissa. Opiskelijat voivat perehtyä oman alansa blogeihin, podcasteihin, wikiartikkeleihin, sosiaalisen median kanaviin ja verkkokeskusteluihin. Näin on esimerkiksi autoalan valinnaisessa mediakurssissa, jonka suunnittelussa LUKILOKI-osallistuja Paula Järveläinen on soveltanut koulutuksen ideoita (ks. idealaatikko). Hänen tavoitteenaan on monipuolistaa digitaalisten välineiden ja alakohtaisten mediatekstien käyttöä opetuksessa. Kurssilla opitaan tulkitsemaan ja arvioimaan median viestejä, tuottamaan mediatekstejä sekä hyödyntämään mediaa arjessa ja ammatillisesti.

Ideoita autoalan kurssin tekstimaailmaan laajentamiseen (Paula Järveläinen)

Kaikessa pyritään kriittisen lukutaidon kehittämiseen.

- Itsearviointi ennen kurssia Forms-kyselyllä ja tulosgraafien lukemisen harjoittelua.
- Kimmo Taskisen autokuvien tulkinta ja analyysi.
- Katsastus-elokuvan tulkinta. Elokuva perustuu Joni Skiftesvikin novelleihin, joten medianäkökulma laajenee.
- Automerkkien internetsivuvertailu monikielisesti. Sovelletaan LUKILOKIssa esiteltyä tehtäväesimerkkiä (lyhytlinkki: urly.fi/1A4H).
- Podcastit ja kokemusten jakaminen niistä ryhmittäin. Autoalan podcasteja esimerkiksi: Moottoriturvat (Radio Play) ja Autotie (Supla).
- Autoihin liittyvät tekstilajit verkossa. Sovelletaan LUKILOKIssa esiteltyä tehtäväesimerkkiä (lyhytlinkki: urly.fi/1A4H). Esimerkiksi wikiartikkelit Autowikistä, käyttöohjeet ja käyttöohjevideot, blogit, mainokset, uutiset sekä raportit.
- Some. Miten autoala näkyy somessa? Opiskelijat hakevat pareittain kiinnostavia somekanavia esim. Facebookissa, Instagramissa ja Twitterissä, joita esittelevät muille.
- Meemit. Kootaan Padlet-alustalle autoalaan liittyviä meemejä. Niitä voi etsiä verkosta tai tehdä itse. Keskustellaan meemeistä ja niiden ideoista.

LUKILOKI-koulutus voi tarjota uudenlaista peilauspintaa luku- ja kirjoitustaitojen opetukseen. Tuoreimmat tutkimustulokset, laaja ja ajankohtainen materiaali sekä kollegoiden tuki ja uudet ideat auttavat motivoitumaan ja motivoimaan.

LUKILOKI-koulutus käynnistyy uudelleen syksyllä 2020. Ilmoittaudu mukaan jo nyt osoitteessa lukiloki.jyu.fi. Lähikoulutuspäiviä järjestetään kattavasti ympäri Suomen: Helsingissä, Jyväskylässä, Kokkolassa, Lappeenrannassa, Savonlinnassa ja Torniossa. Koulutus on mahdollista opiskella myös kokonaan verkossa. Tervetuloa mukaan löytämään virtaa ja välineitä luku- ja kirjoitustaitojen opetukseen!

LÄHTEET:

Aalto, E., Heikkilä, R., Järvenoja, M., Kuosmanen, M., Lehtinen, A., Lerkkanen, M.-K., Luokomaa, S., Mononen, S., Mustonen, S., Nousiainen, T., Raittila, T.-L. & Saario, J. (2019). LUKILOKI – Virtaa ja välineitä luku- ja kirjoitustaidon ohjaamiseen. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 10(6). Lyhytlinkki tekstiin: urly.fi/1mxn

Aaltonen, L-S. (2020). Runsas kirjavalikoima innostaa – Kirjallisuuden opetukseen kaivataan uusia käytänteitä. Onnimanni (1), 4–8.

Aerila, J-A. & Kauppinen, M. (2019). Sytytä lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Eloranta, A.-K. (2019). A Follow-up study of Childhood Learning Disabilities – Pathways to Adult-age Education, Employment and Psychosocial Wellbeing. JYU Dissertations 155. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Heikkilä, R., Puttonen, J., & Siiskonen, T. (2019). Virtaa ja välineitä luku- ja kirjoitustaidon arviointiin. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-bulletin, 29 (1), 54–62.

Leino, K., Rikala, J., Puhakka, E., Niilo-Rämä, M., Sirén, M. & Fagerlund, J. (2019). Digiloikasta digitaitoihin. Kansainvälinen monilukutaidon ja ohjelmoinnillisen ajattelun tutkimus (ICILS 2018). Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Myllyntausta, S. & Routarinne, S. (2013). Sanahanat auki! Ideoita ja innostusta kirjoittamiseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.